

# LBRIS

We know  
books

José Saramago, *Terra do Pecado*

Copyright © 1947, José Saramago  
All rights reserved

© 2024, 2025 by Editura POLIROM, pentru traducerea  
în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Vilhelm Hammershøi (1864-1916), *Interior cu soția artistului privită din spate* (1901, ulei pe pânză), detaliu

[www.polirom.ro](http://www.polirom.ro)

Editura POLIROM

Iași, Bd. Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700505  
București, Bd. Gheorghe Șincai nr. 9A, bl. 3A,  
sc. A, et. 6, ap. 18, sector 4, 040312, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

SARAMAGO, JOSÉ

*Văduva* / José Saramago; trad. din lb. portugheză de  
Simina Popa. – Iași: Polirom, 2025

ISBN: 978-630-344-204-4

I. Popa, Simina (trad.)

821.134.3

Printed in ROMANIA

# JOSÉ SARAMAGO Văduva

Traducere din limba portugheză  
de Simina Popa

POLIROM  
2025

## I

Un miros grețos de medicamente îmbăcea atmosfera din cameră. Era greu de respirat. Aerul, foarte încins, abia pătrundea în plămânii bolnavului, al cărui trup se contura pe sub păturile răvășite, de unde ieșea un iz de febră năucitor. Din încăperea de alături răzbătea o rumoare surdă de glasuri, amortizată de grosimea ușii închise. Bolnavul își rotea cu lentoare capul dintr-o parte în alta pe perna pătată de sudoare, un gest de oboseală și suferință. Glasurile se îndepărtară treptat. Jos se trânti o ușă și răsunară copitele unui cal. Zgomotul nisipului strivit de trapul animalului se înteti dintr-odată până sub fereastra dormitorului, unde încetă brusc, ca și cum copitele ar fi călcat în nămol. Un câine lătră.

Din spatele ușii se auziră pași precauți și măsurăți. Mânerul scârțâi ușor, ușa se deschise și făcu loc unei femei care se apropie de pat. Bolnavul, trezit din toropeala agitată, întrebă tresărind:

— Cine e acolo? Apoi, reușind să deslușească: Ah, tu ești! Unde e doamna?

— Doamna s-a dus să-l conducă pe domnul doctor. Vine imediat...

LRDIS | We know  
bouts

Primi un oftat drept răspuns. Bolnavul își privi cu tristețe mâinile lungi, subțiri și îngălbenite ca mâinile unei bătrâne.

— Tot așa a zis, Benedita, că e foarte grav? A zis că nu pare că mai scap de data asta, nu?

— Vai de mine, domnu' Ribeiro! De ce vorbiți de moarte? Domnul doctor n-a spus nimic de felul ăsta...

— Fratele meu?...

— Da, domnule! Și a mai fost și domnul doctor Viegas, care tocmai a plecat. Cred că iese chiar acum pe poarta moșiei. Domnul Dumnezeu nostru să-l aibă în pază, să nu-i iasă nimic rău în cale când o trece pe lângă cimitir, că trebuie să se mai ducă și până spre rău, la Mouchões!...

Bolnavul zâmbi. Un zâmbet șters, care-i însenină în treacăt chipul supt și care-i încreți buzele subțiri și uscate. Își trecu mâna peste barba deasă, brăzdată de fire albe pe bărbie, și-i răspunse:

— Benedita, Benedita, nu se cade să-i vorbești de cimitire unui om grav bolnav, care mai și vede prea des zidurile unuia pe fereastra dormitorului!

Benedita întoarse privirea și-și șterse două lacrimi care-i umeziseră pleoapele obosite.

— Plângi?

— Nu pot să vă aud vorbind de asemenea lucruri, domnu' Ribeiro. Nu puteți să muriți!

— Nu pot să mor? Ce nătăfleată!... Uite-mă că pot... Toți putem!

Benedita își scoase batista din buzunarul șortului și-și șterse ușor ochii umeziți. Apoi se

îndreptă spre bufet, unde o statueta a Fecioarei Maria părea să se miște în pâlparea lumânărilor aprinse care o înconjurau, își împreună mâinile și șopti:

— Bucură-te, Marie, ceea ce ești plină de har...

În dormitor se lăsă tăcerea. O întrepruă numai susurul buzelor Beneditei, care murmura rugăciunea. Din fundul încăperii se auzi vocea bolnavului, ușor slăbită și tremurată:

— Ce credință frumoasă ai tu, Benedita! Așa arată credința adevărată, nu discută, se supune și găsește în toate propria explicație.

— Nu înțeleg, domnu' Ribeiro. Eu cred și atât...

— Exact!... Crezi și atât... Se aud pași, nu?

— Trebuie să fie doamna Maria Leonor.

Ușa se deschise încetșor și intră Maria Leonor, îmbrăcată în haine întunecate, cu un val de dantelă neagră peste părul blond, strălucitor.

— Deci? Ce-a zis doctorul Viegas?

— A zis că ești în aceeași stare, dar crede că o să fii mai bine în scurt timp.

— Crede că o să fiu mai bine... Da! Sigur o să fiu mai bine.

Maria Leonor se îndreptă spre pat și se așeză lângă bolnav. Ochii lui febrili îi căutară pe ai ei. Brusc înduișat, o întrebă:

— Ai plâns?

— Nu, Manuel! De ce să plâng? Nu-ți e mai rău, cu timpul o să te vindeci... Ce motive aș avea să plâng?

— Dacă așa stau lucrurile, cum spui, n-ai avea motive, ce-i drept...

**LIBRIS** | We know books  
Benedita, sfârșind rugăciunea în care se adâncise, se apropie de cei doi:

- Mă duc să văd dacă dorm copiii, doamnă.
- De acolo vin, dormeau. Dar du-te, du-te...
- Cu voia dumneavoastră!

Ușa se închise în urma ei. Străbătu un hol lung cufundat în penumbră, pe care pașii, amortizați de covor, răsunau surd. Deschise o ușă mare și grea, traversă o încăpere goală, luminată de două pete mari revărsate de lună pe dușumea, unde se forma o cruce de umbră. Se duse până la fereastră, o deschise și privi afară. Luna făcea să sclipească arborii și casele răsfirate de pe moșie. De jos urca zgomot de voci. În curte se alungeau, precum cinci degete de la o mână, luminile răsfărânte de la cele cinci ferestruici lunguiețe ale bucătăriei.

Benedita închise cu grijă ferestrele și le zăvorî. Pe băjbăite, se îndreptă spre o ușă pe sub care ieșeau raze slabe de lumină. Intră.

În două paturi mici, unul lângă altul, dormeau cei doi copii. O lampă cu petrol așezată pe o masă joasă își răspândea în jur lumina palidă și tremurătoare. Benedita se aplecă să se uite la cei doi adormiți. Unul dintre copii se mișcă și, după ce-și dezveli un braț de sub mâneca cu care era acoperit, se zgribuli, scâncind, și-și văzu de somn. Benedita se așeză pe un scaun și rămase să vegheze copiii, învăluită în liniștea care apăsa casa. Se înfășură în șalul pe care-l purta pe umeri și, pe nesimțite, pleoapele începură să i se închidă, moleșindu-se. Nu adormi de tot, dar se cufundă într-o somnolență moale, într-o toropeală plăcută, din care se trezea când și când, doar ca să alunece din

nou. Și-ar fi dorit să se ducă la culcare. Dar la ce bun? Dintr-o clipă în alta trebuia să se scoale ca să vadă ce mai face stăpânul. Ce om bun! Singurul care, după părerea ei, o merita pe duduia Maria Leonor, căreia acum, de altfel, nu-i mai spunea duduie. După ce stăpâna se căsătorise, se deprinsese să-i spună doamna Maria Leonor, și doamna Maria Leonor rămăsese până în ziua de azi. Se obișnuise greu, dar, la urma urmei, nu era o doamnă căsătorită? Pe ea n-o alesese nimeni de nevastă, iar acum, la patruzeci și doi de ani, îl trecuse timpul. Benedita zâmbea în visarea ei, amintindu-și de nunta doamnei. Așa o petrecere frumoasă nu mai văzuse niciodată! După ceremonie, plecaseră toți trei la Quinta Seca, „moșia secetoasă”, care de fapt era secetoasă numai cu numele. În vremurile de început, amândurora le era dor de oraș, însă domnul Manuel Ribeiro le mai ducea uneori la Lisabona. Până la urmă, n-au mai vrut să meargă. Era așa de plăcut să trăiești la țară, departe de larma străzilor înțesate de lume, de care amândouă ajunseseră să se sature și să se teamă! Anii au trecut, iar ea avea doi copii de crescut și de iubit. Nu! Nu-și mai dorea nimic altceva. Era fericită. Abia de puțină vreme apăruse boala stăpânului să destrame fericirea casei. Nici muncitorii de la moșie nu mai păreau în apele lor. În fiecare zi întrebau dacă stăpânul e mai bine și, la auzul răspunsurilor aproape mereu descurajatoare, oftau, amărâți. Era o boală blestemată... Nici fratele domnului, doctorul António Ribeiro, nici celălalt medic, de la Parreiral, „podgoria”, doctorul Viegas, nu găseau leac pentru suferința

lui. Atât de groaznică era boala, că stăpânul ajunsese o umbră a celui care fusese. Poate avea să se vindece, dar n-ar mai fi fost cu siguranță același om care izbutise să facă din pământul acela aproape sălbatic, pe care-l moștenise de la tatăl lui, cea mai frumoasă moșie din regiune. Benedita putea să spună că văzuse miracolul împlinindu-se chiar sub ochii ei, an după an, anotimp după anotimp. Iar acum... Stăpânul era bolnav. De-ar da Domnul să se facă bine, simpla lui prezentă ar fi de ajuns ca toate câmpurile să rămână cum erau! Dar dacă ar muri, ce dezastru, Doamne Dumnezeule! Moșia era singurul bun al familiei, iar fără mâna unui bărbat care s-o țină, ar ajunge săraci. Doamna Maria Leonor era o femeie curajoasă și hotărâtă, nu încăpea îndoială. Dar oare era de ajuns?

Benedita se trezi. Avu o ușoară tresărire când se uită la copiii care se odihneau. Ridică privirea spre ceasul care ticăia monoton pe perete. Jumătate de oră după miezul nopții! Cum de ațipise? Nu dormise, asta cu siguranță, dar pleoapele îi erau atât de grele, iar capul îi cădea în piept, buimac. Îi era somn. Ce făcea doamna la ora asta? Îl veghea pe soțul ei, cu siguranță. Zâmbi, tristă, gândindu-se că și ei i-ar fi plăcut să-și vegheze soțul, dacă ar fi avut. Dar ei nu-i spusese niciodată vreun bărbat ce-i spunea domnul Manuel Ribeiro doamnei și, uneori, mai auzea și ea. Camerele erau atât de apropiate, încât zgomotele mai puternice străbăteau pereții și-i răsunau în urechi ca un râset batjocoritor. Întinsă în patul ei strâmt, asculta și suferea, în liniște, de durerea de-a

fi singură. Singură avea să fie toată viața, fără îndoială. Era doar cu doi ani mai mare decât stăpânul. Ar fi putut să fie soția lui, dacă așa ar fi vrut Dumnezeu...

Scutură din cap energic, alungându-și ultimele rămășițe de vis. Ridică brațele încordate și se întinse. O moleșeală delicioasă îi cuprinsese membrele. Împotrivindu-se, se ridică de pe scaun și, după ce verifică încă o dată copiii adormiți, ieși din cameră, luând lampa cu petrol care-i răspândea o lumină aurie pe șorț.

Ceasul bătu ora unu. De jos nu se mai auzeau voci. Servitorii se duseseră la culcare. Ploaia răpăia în ferestre: nu se mai sfârșea odată iarna. Părea că cerul se deșartă și preschimbă pământul într-o mare de noroi. Se făceau deja câteva săptămâni de când nici nu se mai putea munci la moșie.

Benedita ajunsese pe palierul scării care cobora la parter când, deodată, din capătul holului, dinspre camera stăpânilor, auzi un țipăt. Trupul îi tremură ca o trestie în vâltoarea râului. Ușa dormitorului se deschise violent. Maria Leonor ieșea țipând răvășită, cu groaza întipărită pe chip. Din mâinile sleite brusc de puteri, Benedita scăpă lampa care, aterizând cu un bufnet, se stinse în timp ce se rostogolea pe dușumea. Maria Leonor înainta pe hol gemând și gesticulând ca o nebună. Se împiedică și căzu, plângând în hohote. Pe bufet, lumânările încă luminau o fecioara Maria albă. În capăt, pe pat, trupul nemișcat al lui Manuel Ribeiro, cu un braț atârând, aproape atingând podeaua. În sufletul Beneditei, ceva se scufundă pentru totdeauna. Cuprinsă de o

amețeală stăruitoare, rămase în mijlocul camerei, mai să leșine, cu ochii proniți la firavul trup întins.

Maria Leonor intră din nou, plângând, cu pleptul zbuciumat, și se aruncă pe patul nefăcut, gemând, schimonosită de durere, orbită de lacrimi. De pe buzele ei tremurânde și contorsionate se desprindeau vorbele întretăiate de suspine:

— Manuel! Manuel!...

Benedita se apropie de stăpână și se lasă în genunchi lângă ea. Plângea încetșor. Privirea îi zăbovi pe chipul lui Manuel Ribeiro, de o seninătate absolută și indiferentă, apoi cobori de-a lungul brațului, până la mâna lividă care atingea covorul. Încetșor, se aplecă și sărută degetele reci și neînsuflețite. Ce mai conta? Acum el nu mai era al nimănui pe pământ. Nimeni nu mai avea drept asupra lui în afară de Domnul.

Maria Leonor se ridică dintr-un salt și strigă deznădăjduită:

— Doamne, Dumnezeu! De ce mi l-ai omorât pe Manuel al meu, Doamne?

Se duse hotărâtă spre locul de rugăciune și, cu brațul drept, mătură lumânările, icoanele, vasele subțiri cu flori care se făcură tândări de pământ. Năucită, Benedita se ridică și, strângând-o pe Maria Leonor în brațe, strigă:

— Ce faceți? Liniștiți-vă, pentru numele lui Dumnezeu!...

Un zgomot de pași venind dinspre ușă le făcu să-și întoarcă într-acolo privirile îndurate. Servitorii, tremurând de teamă, urcaseră în fugă scara și acum stăteau în pragul ușii,

privind cu ochii plini de lacrimi trupul stăpânului. Intrară, unul câte unul, anevoie. Dintre ei răzbătu un suspin și, îndată, lacrimile se rostogoliră din ochii tuturor. Înconjurară patul. Jerônimo, vechilul moșiei, ridică cu respect brațul lui Manuel Ribeiro și i-l așeză peste pături, mângâindu-i mâna înghețată cu degetele lui bătătorite și aspre.

## II

Dimineța veni cenușie și ploioasă. Pământul, mustind de noroi, se îmbiba de apa care se scurgea printre brazde, formând pâraie și inundând ogoarele. La ușa casei, adăpostiți sub streășină, muncitorii priveau dezolarea câmpului pustiu și scrutau cerul încărcat și sumbru, care se năruia în ploaie. Dinăuntru venea un miros greu de lucruri moarte, de flori veștejite. Toată ziua se scurse pe fundalul furtunii care nu se mai sfârșea, printre siluete întunecate ce intrau și ieșeau, cu ochii înroșiți, suspinând. Bătrânul Jerónimo, care priveghease corpul lui Manuel Ribeiro toată noaptea și nu se mișcase de lângă el cât fusese ziua de lungă, ieșea acum, obosit, înlăcrimat, cu mâinile ușor tremurânde. Se lăsă pe una dintre băncile de piatră care încadrau intrarea și, cu capul în palme, începu să plângă. Ceilalți se apropiară și rămaseră cu privirea la bătrân. Nimeni nu scoase o vorbă. Se auzeau numai răpăitul ploii pe pământul îmbibat și suspinele înăbușite ale vechilului. La un moment dat, unul dintre bărbați se apropie de Jerónimo și spuse, cu voce stinsă:

— Haideți, domnule Jerónimo, nu plângeți! Domnul Dumnezeuul nostru a vrut să-l ia pe

Jupânul Manuel și probabil are motivele lui să facă una ca asta...

Jerónimo ridică creștetul albit și răspunse:

— Ia mai taci, băiete! Ce știi tu de lucrurile astea? Un om ca el n-ar fi trebuit să moară așa tânăr. Mai bine m-ar fi luat pe mine Domnul, că mie nu-mi duce nimeni lipsa. Nu, băiete, Dumnezeu nu e drept!

— Te înșeli, Jerónimo! Dumnezeu e drept și știe ce face. Noi nu înțelegem că voia lui nu se poate potrivi dorințelor noastre!...

Auzind vorbele acestea, rostite pe un ton grav și solemn, se întoarseră cu toții. Își scoaseră pălăriile și băștile când îl recunoscură pe preot, care, adăpostit sub o umbrelă de pe care apa îi picura pe mantaua neagră, se uita spre ei.

Jerónimo clătină din cap și răspunse:

— Poate c-aveți dreptate! Sigur aveți dreptate: doar de-ai și sunteți cine sunteți!... Dar nu vi se rupe inima să-l vedeți pe omul care era sufletul pământului ăstuia, întins, țepăn, mort?!... Pentru el, totul s-a terminat. N-o să mă mai întrebe niciodată, în felul lui pe care nu l-am mai văzut la nimeni: „Jerónimo, ia zi, ce mai fac oamenii?”. Și ce fericit eram să-i răspund că suntem cu toții bine și bucușoși de muncă!...

— Așa e, Jerónimo, domnul Manuel Ribeiro, fie-i țărâna ușoară, era un om de bine. Dar și oamenii de bine mor, așa cum mor și rău-făcătorii, și cei haini. Și dacă lucrurile se petrec astfel, Domnul are motivele lui. Numai el știe ce vrea și de ce. Iar noi, bieți muritori, n-avem încotro decât să ne supunem voii sale...